

УДК 78.035(477)

Н.-М. П.Фарина

УКРАЇНЬСЬКА ЕСТРАДНА МУЗИКА В НАЦІОНАЛЬНОМУ СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ

Музичне життя в Україні сьогодні надзвичайно строкате, проте вітчизняний соціокультурний простір все більше насичується популярною, розважальною музикою в усіх її виявах. Сама ж популярна музика – нескінченна, вона завжди в русі, в плинних, примхливих, непередбачуваних змінах, як у межах жанрів, що вже визначилися, так і в тих, що народжуються.

Роль естрадної популярної музики в наші дні незмінно зростає. Чи не свідчить це про те, що вона стала виразником «емоційного профілю», так би мовити, конкретної людини і епохи загалом. Тому теоретичне осмислення феномена на сучасному етапі є вкрай актуальним.

Вивчення феномену естрадної музики як вітчизняними, так і зарубіжними дослідниками багате досить вагомими науковими здобутками. Так популярна музика радянської доби досліджувалася в контексті панівного методу соціалістичного реалізму (П.Гуревич, Ю.Давидов, В.Молчанов та ін.). Цього часу в музикознавстві з'являється нове поняття «масова музика» (А.Сохор), яке визначає явище як таке, що орієнтоване на широке коло слухачів, котрі не мають спеціальної музичної підготовки, відтак кваліфікуючи його не естетичним, а соціально-побутовим феноменом, динаміка розвитку якого підпорядковується насамперед соціальним законам.

До цієї сфери музичного мистецтва, на думку вченого, належать естрадні пісні, фольклор, інструментальна оркестрова й біт-музика з репертуару тогочасних гітарних вокально-інструментальних ансамблів (ВІА) [5; 235]. Виходячи з протиставлення професійної композиторської творчості та фольклору окреслює жанрові та видові межі масової музики В.Конен [2; 16]. Як естетичний феномен, масову музику досліджують Г.Ашин, А.Мідлер [1; 114]. Окремі дослідники (А.Попов і ін.) працюють над проблемою негативного впливу цієї музики на сучасну соціальну дійсність [3; 46].

Деякі аспекти, що так чи так стосуються досліджуваного нами явища піднімаються Є.Басалаєвою, С.Бондаренком, В.Галеєю, О.Євтушенком, В.Коскіним, К.Лебедєвою, Ю.Міщенком, М.Поплавським, І.Прядком, К.Рильовим, К.Стеценком та ін. Актуальним проблемам української естради присвячують свої сторінки спеціалізовані періодичні видання: бюлетень «Шоу-бізнес», журнал «Галас», газета «Музичний тиждень «Території А». Кожні два роки виходить друком каталог «Музичний реєстр України».

Зосередимо увагу на проблемі побутування української сучасної естрадної музики.

Сучасні традиції естрадного музикування в Україні започатковуються на зламі 60-70-х років ХХ століття. Музичними емблемами цього часу у популярній українській музиці стали, з одного боку «Червона рута» В.Івасюка, з іншого – «Ой летіли дикі гуси» І.Поклада на слова Ю.Рибчинського у виконанні Н.Матвієнко. «Не питай мене даремно про мою любов...» розлягалася з радіоприймачів, і це був крик душі, те, що рвалося, шукало виходу, трансформувалося в мелодію одкровення.

У той період промовисто заявляють про себе уславлені сьогодні митці С.Ротару, В.Зінкевич та Н.Яремчук, імена яких стали для України й не тільки для неї уособленням чистої української душі, ширості почуттів, одвічної безпосередності та вільного духу. Їхня творчість, «проростаючи» із чистих джерельних витоків свого народу, що природно сповнений естетизмом, ліризмом, емоційною чутливістю (кордоцентричністю), індивідуалізмом, волелюбністю, демократизмом, шанобливим ставленням до природи й ін., вражала своєю простотою і стала, хоч і опосередковано, все ж яскравим виразником тих життєвих смислів, на яких виховувалося не одне покоління українців.

Креативними носіями сучасного естрадно-пісенного надбання є низка творчих музичних формацій, які новітніми засобами музичної виразності намагаються трактувати життєві смисли сьогодення. Що така новітня мова є зрозумілою, свідчить приклад творчої діяльності популярної групи в Україні «Воплі Водоплясова», виступи якої хвилюють не тільки нашого українського слухача, а й численну аудиторію Заходу. Гурт «ВВ» має високу популярність серед швейцарської, бельгійської та французької публіки. Сьогодні цей творчий колектив – один з найпопулярніших у світі українських рок-гуртів, що дає до 200 концертів на рік і, за словами відомого російського журналіста А.Троїцького, «став еталоном «живо-концертного» східнослов'янського рок-бенда, і еталоном досі неперевершеним».

На небосхилі кінця 80-початку 90-х ХХ ст. з'являються відомі й знакові музичні формації «Мертвий півень», «Океан Ельзи», «Кому вниз», «Брати Гадюкіни», «Пікардійська терція» та ін. Львівський гурт «Мертвий півень» отримав своє перше визнання серед критиків та слухачів на фестивалях «Вивих» у Львові (1990 р.), де виступив уперше, та «Червона Рута» у Запоріжжі (1991 р.). Упродовж 90-х рр. «МП» активно гастролює в Україні та за кордоном (Польща, Франція, Німеччина, Чехія, Словаччина, Австрія). Свою творчість група тісно пов'язує з поезією Т.Шевченка, М.Рильського, І.Калинця, Н.Білоцерківець, О.Лишеги, В.Неборака, О.Ірванця, Ю.Андруховича, Ю.Позаяка, С.Жадана. Культурний український рок-гурт «Океан Ельзи» визнаний публікою та критиками найкращим рок-гуртом та найкращим live-гуртом СНД та Східної Європи. Рок-гурт «Кому Вниз» також за час свого існування набув статусу культурного. Колектив є особливим для вітчизняної музики за стилем виконання та глибинною семіотикою текстів. В останні роки критики ідентифікують творчість цієї музичної формації як фольк-готику. Арт-простір 90-х був яскраво осяяний творчістю і ще однієї знакової української рок-групи «Брати Гадюкіни» («Гади»), яка поєднуючи найрізноманітніші стилі сучасного музичного виконавства: фанк, блюз, рок-н-рол, регі, стала однією із символів української рок-музики. Своєю унікальністю й неповторністю в українському культурному просторі відзначається лауреат Національної премії України ім. Т.Шевченка львівська акапельна формація «Пікардійська терція», колектив настрою і справжнього українського духу, сповненого неперевершеною креативністю, правдивістю, чесністю та майстерністю виконавства.

Флагмани сучасної естради в Україні Т.Петриненко, В.Зінкевич, І.Бобул, Р.Лижичко, О.Пономарьов, А.Попова, С.Гіга, П.Табаков й ін. також впевнено тримають «фарватер» свого поступу в напрямі продукування естетики високого вокального музикування, що на сучасному етапі є гідним надбанням нашої національної музичної культури і гадаємо стане достойним посланням у майбутнє.

В умовах розгортання нового етапу духовного відродження українського народу зростає значення сучасної популярної естрадної музики у пропаганді національних культурних цінностей. Водночас в процесі «масовізації» цього виду мистецтва можливе і навіть неминуче певне зниження якості видатних культурних творів. Тим більше, що в останній час масовість стала невід'ємною характеристикою багатьох соціальних процесів, вона спостерігається в різних галузях соціально-економічного і культурного життя.

Масова музика уявляється нам як амбівалентне явище, що поєднує ознаки професійної музики та фольклору. Її поширення пов'язане, з одного боку, з виконанням функції об'єднання, «усупільнення» почуттів людей як найбільш демократичного та впливового в соціальному сенсі виду музики. З іншого боку, саме масове суспільство має потребу в мистецтві, здатному оперативно реагувати на безперервне зростання та змінюваність його запитів.

Хоч роль естрадної музики в наші дні незмінно зросла, численні жанри класичної національної музичної творчості, що мають давні витоки, витримали випробування часом і дійшли до наших днів, займають ключові в українському соціокультурному просторі. Це насамперед творчість всесвітньо відомих М.Березовського, Д.Бортнянського та А.Веделя, а також творчість представників нової епохи К.Стеценка, М.Леонтовича, О.Кошиця,

П.Козицького, Я.Яциневича та ін., що творили в рамках особливостей національного стилю, витоки якого сягали глибин музичного фольклору.

Сучасні композитори – Б.Фільц, В.Сільвестров, М.Скорик, Л.Дичко, Є.Станкович, Ю.Алжнев, В.Степурко, М.Шух, О.Яківчук, В.Зубицький, В.Камінський, І.Щербаков, Г.Гаврилець, В.Рунчак, М.Дацко, В.Польова та ін. – гідно продовжують традиції своїх попередників, проте засобами сучасної гармонічної мови, застосовуючи найрізноманітніші види сучасної композиторської техніки. Музично-діалектична «стихія» сучасної академічної музики у безперервній динаміці розвитку. Вона не є простою і доступною для загалу, адже потребує від реципієнта підготовленості та освіченості. У цьому сенсі популярна естрадна музика має виконувати важливу культурну місію: готувати слухача до сприйняття академічної, складної, причому не тільки сучасної, але й давньої музики. Парадоксально, але саме рок-музика у Європі викликала в 70-ті роки нову небувалу цікавість молоді до творчості Баха і Моцарта. Чому ж тоді пісні І.Поклада, В.Івасюка, П.Майбороди, М.Мозгового та багатьох ін. сучасних піснярів не можуть спонукати слухача до пізнання творчості М.Березовського, Д.Бортнянського, А.Веделя, М.Лисенка, М.Леонтовича, К.Стеценка, Д.Січинського, О.Кошиця, С.Людкевича, М.Колесси, А.Кос-Анатольського та багатьох інших композиторів-класиків?

Проте, дуже часто чуємо з засобів масової інформації сучасну популярну музику, яка за ключовими параметрами жанру не витримує критики. Низькопробні літературно-поетичні тексти, що «лягають» в основу примітивного музичного матеріалу, а рівень їх виконання – насторожують.

Така «індустрія» іменується на сучасному етапі шоу-бізнесом. Ключовими ж ознаками шоу-бізнесу є найперше одержання прибутку, видовище, масовість та популярність [1; 8]. Базовими ж складовими інфраструктури шоу-бізнесу, що забезпечують його життєдіяльність, є нічні клуби, концерти, виконавські заходи закритого типу («культурне обслуговування» днів народження та ін. подій приватного життя представників економічної чи політичної еліти), випуск CD, аудіо- та відео носіїв, участь в публічній політиці тощо.

Не важко помітити, що сфера цієї діяльності не переобтяжена ознаками, які б найменшою мірою граничили з творчістю мистецького рівня її вияву. Яку ж сторону зайняти у цій ситуації, що склалася з точки зору активної життєвої позиції не тільки експерта, а й пересічної, звичайної людини.

На нашу думку, на будь-які соціальні прояви спільнота, або ж її представники мають реагувати адекватно ситуації, тобто на біле казати біле, а на чорне – чорне. І не втомлюватися від цієї риторики, кожен на своєму рівні, сподіваючись на правдивість і силу народної мудрості «вода камінь точить». За таких умов активуються імпульси відцентрової сили, які й викинуть увесь негатив, що накопичувався роками й десятиліттями у небуття, укріпивши те цінніше, що проростає з класичного й плекає високий професіоналізм та щирі правдивість. Криється ж останнє передусім у передісторії, що сягає глибин минулих століть. Так багатющій пласт української народної пісні використовували як животворчий струмінь, композитори класичної музики світового рівня. Скажімо, «шлягер» XVIII- початку XIX століття «Їхав козак за Дунай» С.Климовського – твір, що підкоривши більшість європейських країн, зафіксований і як шотландська народна пісня. Більше того, її обробку для фортепіано зробив Людвіг ван Бетховен. В Японії і зараз популярний український романс «Взяв би я бандуру». І подібних прикладів безліч. Не можна забувати і те, що Україна дала світові геніїв Д.Бортнянського, М.Березовського, А.Веделя, класиків П.Чайковського, М.Лисенка, І.Стравінського, «золотих голосів» С.Крушельницьку, І.Козловського, А.Солов'яненка, Є.Мірошніченко, мистецтво яких полонило світ. Увесь цей пласт музичної культури і породив українську сучасну естрадну музику, яка, у свою чергу, покликана формувати інтерес і цікавість сучасника до глибокої академічної музики найрізноманітніших жанрів, адже музика – «більш високе одкровення, навіть вище, ніж будь-яка мудрість і філософія» [4; 116]. Вона, як будь-яке інше мистецтво, доходить до серця

через думку і будить думку через серце. Часто завдяки своїй глибині й безпосередності музика виступає першим симптомом тих прагнень і схильностей, які згодом переходять у слова, а потім і дію.

Список використаної літератури

1. *Ашин Г.* В тисках духовного гнета: (Что популяризируют средства массовой информации США) / Г.Ашин, А.Мидлер. – М.: Мысль, 1986. – 253 с.
2. *Конен В.* Третий пласт. Новые массовые жанры в музыке XX века / В.Конен. – М.: Музыка, 1994. – 156 с.
3. *Попов А.* Социально-психологические, психологические, физиологические и биохимические аспекты влияния поп-музыки на молодежь / А.Попов // Музыка созидаящая и разрушающая / Сост. А.Лисенков. – М.: Сов. Россия, 1989. – С. 38-58.
4. *Саух П.* XX століття. Підсумки / П.Саух. – К. – Рівне, 2001 – С. 109-117.
5. *Сохор А.* О массовой музыке / А.Сохор // Вопросы социологии и эстетики музыки: Сб. ст. – Т. 1 / Сост. Ю.Капустин. – Л.: Сов. композитор, 1980. – С. 234-264.

Резюме

Аналізується проблема функціонування української естрадної музики та її зв'язок із жанрами академічної класичної музики.

Ключові слова: соціокультурний простір, популярна музика, естрадна музика, побутування української сучасної естрадної музики, новітні засоби музичної виразності, класична національна музична творчість.

Summary

Faryna N.-M. Ukrainian pop music in national sociocultural space

This article analyzes the problem of the functioning of Ukrainian pop music and its connection with the academic genre of classical music.

Key words: socio-cultural space, popular music, pop music, music, existence of Ukrainian modern pop music, musical structure, new means of musical expression, mass music, classical music national creativity.

Аннотация

Анализируется проблема функционирования украинской эстрадной музыки и ее связь с жанрами академической классической музыки.

Ключевые слова: социокультурное пространство, популярная музыка, эстрадная музыка, украинская современная эстрадная музыка, новейшие средства музыкальной выразительности, классическое национальное музыкальное творчество.

Надійшла до редакції 15.11.2013 р.